

gra», *Filla Contastí* (NCL. XLVIII, 75) (i *VidesR*, veg. el glossari).

DERIV.: *Alegrar* [Jaume I, etc.; «alegrar-se del bé de algú y donar-li el parabién o bon prou», OPou, *TbPu.*, 304]; *alegrament* [Llull, *Merav.*, ed. Ag. I, 14]; *alegrant* [Cròn. Cerimoniós]. *Alegria* [Jaume I: exs. de Llull en el *DAG.*, i de Llull i altres en el *DBal.*]; reemplaçat de vegades per *alegre(s)a* [S. XIV, *AlcM*, i val.], *alegretat* [*VidesR*, veg. gloss.; S. XV] i sobretot *alegrança* [Llull, *Merav.* I, 41, 112; avui encara usual a Mallorca — s. *aləgránsə* que va tenir sento a Andratx, 1964, és fals que s'usí a Bna., com diu *AlcM*]. *Alegració*. *Alegrada*. *Alegradís*, -*dissa*. *Alegrador*. *Alegralla*. *Alegratge* [S. XIV, poc castís en català, molt en oc. ant.]. *Alegrativol* o *alegrivol* mall.

Alegroi, -*oia* [Verdaguer: «Mallorca tu ho sabries, si era cant d'alegroya sirena o era el teu», *Atlàntida* X, 39b; també ja en Bosch de la Trinxeria i PBriz, *DBal.*; *alegrois* 'demostracions d'alegria' molt estès almenys en el Princ.; ni l'un ni l'altre no figuren encara en Lab. 1839]. +*Alegreit* 'alegrat', *VidesR* (veg. supra). Per a *alegorejar*, veg. el glossari d'aquestes *Vides* i per a l'oc. *alegorat* (degut a un encreuament amb *legor* 'lleure') (comentari de Lewent a Cerverí, *MLQ* VII, 432; però el sentit encara avui és 'alegrat, alegroi': «en reguejant dins li garà <'guarets'> / lou boui siblo, *alegourà*», Mistral (*Nerto* III, 51.8). Cultisme: *alacritat* [1498, en una trad. del ll., *AlcM*; rar avui, en grans prosistes: «mes lo que pertot arreu succehia, se practicava aquí ab més vigor y *alacritat*», 30 a. 1879, Milà, *Obr. Cat.*, ed. Gili, p. 193], malaguanyat mot, que permetria una elegant substitució dels castellanismes *acometivitat*, *soltura*.

CRP.: *Alegrement*: Jaume I (*DBal.*); *alegrament*, *Blanquerna* (NCL. I, 243.19), però *alegrement* en St. Vicent F.: «Jesuchrist en la sua vida hagué gran diligència per amor de nosaltres, e veus com corrie *alegrement*, e com fahie grans passos», *Sermons* II, 82.23; doncs, no és cert que el femení *alegra* sigui general en els clàssics valencians.

¹ Així devia ser ja en el S. XIV, vist el fet que el mot apareix grafiat constantment *alegre* (i no pas *alàgra*, com sol fer Reixac generalment quan és una *š* mallorquina) en la *Questa del Sant Graal*, 11.15, i passim (dotzenes d'exs. amb la grafia *é* constant).

Alei, V. *alदारुल* *Aleix*: ningú no pronuncia *aléš* en català central (*AlcM*) sinó *alés*, on és nom ben popular i tradicional *Alejar*, V. *ala* *Alelat*, V. *DCEC* (LELO) *Aleluia*, V. *alदारुल* *Alem*, V. *alenar* *Alén*, mala grafia d'*allèn* (veg. *ELL*)

ALENA, 'eina tallant, en particular emprada pels sabaters', de l'antic i dialectal *alesna*, i aquest del germ. occid. **ALISNA* (deduït de l'a-al. ant. *alansa*, *alunsa*, al. dial. *alesne*, angl. dial. *alison*), derivat de *ĀLA* id. (al. *able*, ags. *æl*, etc.). □ 1.ª doc.: S. XV; i dient ho d'una arma, S. XIV.

AlcM cita un sol ex. d'això, en un *Ordonament de Bathayla que's fa en Barchinona*, que prohibeix d'en-

trar en el palenc «*misericòrdia*, ne *alena* ne aguyló», o sigui tres armes petites de punta agudíssima (que haurien permès de rematar amagadament un ferit). Del segle XV tenim testimonis de l'eina d'ofici (sabater, baster) per perforar cuiró (el que cita Careta *DiccBarbr.*, s. v. *lesna*) i «dalles de dallar herba, pales de ferro o *alenes*, fil de ferro ho de aram» en un inv. barceloní de 1481, anex al *Consolat de Mar* (ed. Moliné, p. 233); un de la variant més etimològica *alesna* en el *Libre d'Animals de Caçar*, ms. de començaments del XVI conservat a la Univ. de València. Avui es continua usant *alena* si fa no fa a tot el domini, per bé que segons les dades de pronúncia (que és amb *š* a Mallorca i Menorca, *é* en cat. oriental i *é* en els dialectes occidentals) donades per *AlcM* (articles *al-* i *le-*), es diria *lészna* en cat. occidental i valencià, i molts escriuen *lena* o *lesna* (la *lena* Em. Vilanova), erradament perquè la *l-* no canviada en *ll-* ja ensenya que en el sentiment de la llengua s'ha conservat la *a-*.

No hi ha ni el més vague indici que el català vagi pendre el mot de la llengua d'Oc (com diuen *REW* i *FEW*), i essent mot comú a totes les llengües romàniques d'Occident convé admetre que va ser pres ja pel llatí vulgar del germànic occidental arcaic: it. *lészina*,¹ fr. *alène*, oc. ant. *ale(se)na*, cast. *lezna* (que avui ha triomfat del clàssic i antic *alesna*, preferit des de c. 1300 fins cap a 1700: *DCEC* III, 83b). En el Rosselló sembla predominar la forma comuna, puix que Saisset l'usa en rima, parlant d'un sabater: «tenia pas més gust a manejar l'*alena*, / esgarrava tota la fena» (*Catalanades*, 248), però hi ha una arcaica variant en algunes zones de l'interior: Grandó dona *alzena* (*Misc. Fabra*, 181), i al peu del Canigó a mi em ponderaven que «la llengua de la vípera talla com una *alzenə* a Estoer (1960).

Aquesta forma pot estar en relació amb la variant *alesena*, que es troba en oc. antic, però no descartem que tingui ja antecedents germànics, vist que la del neerlandès mitjà és *elsene*, i hi ha *elsen* en l'anglès, molt conservador, d'Escòcia. Veg., per a això i per a tota la informació germànica, Kluge en el seu dicc. etimològic (s. v. *able*) i en *ZRPh*. XLI (encara que sobretot dialectal, la forma *alesne* es troba també en a-al. ant., en glosses). Més aventurades, si bé també erudites, les idees de Brondal (*Moths scythes*, pp. 4, 9, 14 i 25), que opina que l'origen llunyà del mot es troba en una llengua de l'Àsia Menor, des d'on passà directament, a través de l'irani de les estepes, d'una banda al scr. *arā* id., de l'altra al finès *ara* id., i finalment al germànic.

¹ Rohlf's (*ASNSL* CLXXVII, 142) afirma que la pronúncia florentina és *lészina*, tot reconeixent que el manual de Bertoni-Ugolini recomana *lészina*; duplicat que s'explica en un mot tècnic, estrany en el seu sentit propi a la gran majoria dels usuaris de la llengua comuna, mentre que ha penetrat en aquesta en conjunció semàntica amb el derivat *lesinare*, que ha pres el significat figurat d'escatimar, mostrar-se mesquí, en el qual el joc de l'analogia verbal